

POSTANOWIENIE

Dnia 3 lipca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Leszek Bielecki (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Robert Stefanicki

SSN Agnieszka Żywicka

w sprawie z odwołania W. M.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Jaśle

z udziałem Z. W. i M. M.

o ustalenie braku podstaw do wycofania zaświadczenia A1 i ustalenie właściwego ustawodawstwa,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 3 lipca 2024 r.,

zażalenia organu rentowego na wyrok Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 7 marca 2024 r., sygn. akt III AUa 459/23,

**uchyla zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie i
przekazuje sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz
orzeczenia o kosztach postępowania zażaleniowego.**

Robert Stefanicki Leszek Bielecki Agnieszka Żywicka

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 7 marca 2024 r., III AUa 459/23, orzekając w sprawie z odwołania płatnika składek W. M. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Jaśle, w sprawie o ustalenie braku podstaw do wycofania zaświadczenia A1 i

ustalenie właściwego ustawodawstwa, z udziałem zainteresowanych Z. W. oraz M. M., po rozpoznaniu apelacji płatnika składek od wyroku Sądu Okręgowego w Krośnie z 13 kwietnia 2023 r., IV U 1056/19, uchylił zaskarżony wyrok jak też poprzedzająca go decyzję organu rentowego z 1 sierpnia 2019 r. i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania organowi rentowemu.

Wyjaśnił, że uchylenie kontestowanej decyzji jest skutkiem istotnych wadliwości w procedowaniu organu rentowego poprzedzającym jej wydanie, czyli odmowy wydania zaświadczenia A1 lub też wycofania zaświadczenia A1 oraz ustalenia właściwego dla zainteresowanej ustawodawstwa w okresie świadczenia przez nią pracy na terytorium Niemiec - z uwagi na brak uprzedniego wdrożenia przez organ rentowy właściwej procedury uzgodnieniowej przewidzianej przepisami rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady Unii z dnia 16 września 2009 r. nr 987/2009. Powyższe, w ocenie Sądu, obliuguje do wydania rozstrzygnięcia w trybie art. 477^{14a} k.p.c. Analiza akt organu rentowego nie wskazywała bowiem na przeprowadzenie procedury uzgodnieniowej, a nie może być ona zrealizowana także w toku postępowania przed sądem.

Niezależnie od tego, Sąd Apelacyjny podkreślił, że zaskarżona decyzja nie uwzględniła wszystkich stron biorących udział w tym postępowaniu, ponieważ pominięto P. Sp. z o.o., wobec której organ rentowy dokonał zawiadomienia o wszczęciu postępowania z urzędu, która w postępowaniu przedsądowym składała stosowne wyjaśnienia, natomiast samą decyzję będącą przedmiotem sporu organ rentowy doręczył jej jedynie informacyjnie, nie wskazując jako adresata rozstrzygnięcia. Zauważył też, że nie można przyjąć, iż powyższe uchybienie zostało sanowane w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji, który na rozprawie w dniu 18 stycznia 2022 r. postanowił zawiadomić o prowadzonym postępowaniu „właściciela firmy P. sp. z o.o.”. Sąd wskazał, iż spółka z o.o. posiada osobowość prawną i to ona jest podmiotem praw i obowiązków, a nie osoby działające w imieniu spółki. W związku z powyższym zawiadomienie M. M. (pełniącego obowiązki prezesa zarządu P. sp. z o.o.) i uwzględnienie go w treści wyroku jako osoby fizycznej, nie mogło skutkować uznaniem, iż dokonano zawiadomienia spółki. Dlatego postępowanie przed Sądem pierwszej instancji

należało uznać za dotknięte nieważnością, że względu na pozbawienie strony możliwości obrony swych praw.

Dalej Sąd Apelacyjny odnosząc się do uchybień pozwanego organu rentowego w zakresie stosowania przepisów unijnej koordynacji przy rozpoznawaniu przedmiotowej sprawy, które skutkowały również uchynieniem zaskarżonej decyzji, wskazał, że w sprawie ujawniony został element transgraniczny dotyczący zatrudnienia zainteresowanej. Anulowanie uprzednio wydanego zaświadczenia A1 i jednocześnie stwierdzenie, że w czasie obejmującym okres na jaki był on wydany, nie miało zastosowania ustawodawstwo krajowe skutkowało tym, iż w istocie decyzja organu rentowego zmierzać powinna do ustalenia właściwego ustawodawstwa, nie ograniczając się jedynie do stwierdzenia, że we wskazanym w decyzji okresie nie podlegała ona ustawodawstwu polskiemu. Zwrócił uwagę, że koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego państw członkowskich Unii Europejskiej opiera się na zasadzie, że osoby przemieszczające się na terytorium Unii Europejskiej podlegają ustawodawstwu tylko jednego państwa członkowskiego (art. 11 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 83/2004). Jednocześnie ostateczna decyzja wydana przez instytucję wyznaczoną dotycząca ustalenia właściwego ustawodawstwa wiąże instytucje zabezpieczenia społecznego innych państw członkowskich i tylko wyjątkowo może być modyfikowana przez sądy. Tym samym istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia każdej sprawy z elementem transgranicznym ma przebieg procedury uzgodnieniowej na etapie postępowania przed organem rentowym, zaś jej istotnym skutkiem jest wykluczenie możliwości doprowadzenia do sytuacji, w której dany ubezpieczony wyłączony zostanie z systemu ubezpieczeń społecznych jakiegokolwiek państwa członkowskiego. Taki zaś skutek wywołałaby zaskarżona w niniejszym postępowaniu decyzja organu rentowego, w przypadku potwierdzenia jej prawidłowości przez sąd. Organ rentowy przed wydaniem tej decyzji nie wdrożył natomiast powołanej wyżej procedury uzgodnieniowej z niemiecką instytucją ubezpieczeniową, przewidzianej w art. 6 i art. 16 rozporządzenia wykonawczego Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009. Nie powiadomił także tej zagranicznej instytucji o anulowaniu wydanego uprzednio dla zainteresowanej zaświadczenia A1, co Sąd w tej sytuacji uznał za obligatoryjne z uwagi na

obowiązującą w przepisach koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego zasadę lojalności i związania tej instytucji treścią tego rodzaju zaświadczenia, stosownie do art. 5 ust. 1 ww. rozporządzenia wykonawczego nr 987/2009.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, w sytuacji, gdy organ rentowy powziął uzasadnione wątpliwości co do rzeczywistego wykonywania przez zainteresowaną pracy na terenie Polski i podlegania przez nią ubezpieczeniom społecznym w Polsce, powinien w pierwszej kolejności zwrócić się do instytucji niemieckiej celem zajęcia wspólnego stanowiska. Nie powinien tej kwestii rozstrzygać samodzielnie i czekać na ewentualne zaskarżenie decyzji przez płatnika lub ubezpieczonych.

Biorąc pod uwagę powyższe, a nadto wskazane już uchybienie dotyczące pominięcia w decyzji oraz w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji jako strony P. sp. z o.o. Sąd Apelacyjny uznał za konieczne uchylenie zaskarżonego wyroku, jak też poprzedzającej go decyzji z 1 sierpnia 2019 r., i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania bezpośrednio temu organowi rentowemu, celem wdrożenia odpowiedniej procedury dialogu i koncyliacji w trybie art. 16 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 w właściwych instytucjach kraju, w którym ubezpieczona świadczyła pracę.

Z rozstrzygnięciem tym nie zgodził się organ rentowy zarzucając naruszenie art. 477^{14a} k.p.c. w związku z art. 386 § 4 k.p.c. przez niewłaściwe zastosowanie skutkujące uchyleniem wyroku Sądu Okręgowego w Krośnie i poprzedzającej go decyzji oraz przekazaniem sprawy do rozpoznania organowi rentowemu, w sytuacji, gdy nie było podstaw do takiego rozstrzygnięcia, gdyż zgromadzony w sprawie materiał dowodowy dawał podstawę do merytorycznego rozpoznania sprawy przez Sąd drugiej instancji. Wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz o zasądzenie na rzecz skarżącego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie organu rentowego okazało się zasadne.

Zgodnie z art. 386 § 2, 3 i 4 k.p.c., w razie stwierdzenia nieważności postępowania sąd drugiej instancji uchyla zaskarżony wyrok, znosi postępowanie w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazuje sprawę sądowi pierwszej instancji

do ponownego rozpoznania. Jeżeli pozew ulega odrzuceniu albo zachodzi podstawa do umorzenia postępowania, sąd drugiej instancji uchyla wyrok oraz odrzuca pozew lub umarza postępowanie. Poza wypadkami określonymi w § 2 i 3 sąd drugiej instancji może uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania tylko w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

Stosownie do art. 477^{14a} k.p.c., sąd drugiej instancji uchylając wyrok i poprzedzając go decyzję organu rentowego może sprawę przekazać do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu.

Adekwatnie do art. 6 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. U. UE.L.2017.76.13, art. 2), o ile rozporządzenie wykonawcze nie stanowi inaczej, w przypadku rozbieżności opinii pomiędzy instytucjami lub władzami dwóch lub więcej państw członkowskich w odniesieniu do określenia mającego zastosowanie ustawodawstwa, zainteresowany tymczasowo podlega ustawodawstwu jednego z tych państw członkowskich, przy czym ustawodawstwo to jest określane w następującej kolejności: ustawodawstwo państwa członkowskiego, w którym osoba ta rzeczywiście wykonuje pracę najemną lub pracę na własny rachunek, o ile praca najemna lub praca na własny rachunek jest wykonywana tylko w jednym z państw członkowskich; ustawodawstwo państwa członkowskiego miejsca zamieszkania, jeżeli zainteresowany wykonuje pracę najemną lub pracę na własny rachunek w dwóch lub więcej państwach członkowskich i wykonuje część swej pracy lub prac w państwie członkowskim miejsca zamieszkania lub w przypadku, gdy osoba zainteresowana nie wykonuje pracy najemnej ani pracy na własny rachunek; we wszystkich innych przypadkach ustawodawstwo państwa członkowskiego, o którego zastosowanie wystąpiono najpierw, w przypadku gdy osoba zainteresowana wykonuje pracę lub prace w dwóch lub więcej państwach członkowskich. W przypadku rozbieżności opinii pomiędzy instytucjami lub władzami dwóch lub więcej państw członkowskich w odniesieniu do instytucji, która powinna wypłacać świadczenia pieniężne lub udzielać świadczeń rzeczowych,

zainteresowany, który mógłby ubiegać się o świadczenia, gdyby nie zaistniał spór, jest tymczasowo uprawniony do świadczeń przewidzianych w ustawodawstwie stosowanym przez instytucję jego miejsca zamieszkania lub - jeżeli osoba ta nie ma miejsca zamieszkania na terytorium jednego z zainteresowanych państw członkowskich - do świadczeń przewidzianych w ustawodawstwie stosowanym przez instytucję, do której wniosek został złożony w pierwszej kolejności. W przypadku gdy zainteresowane instytucje lub władze nie osiągną porozumienia, sprawa może zostać przedstawiona Komisji Administracyjnej przez właściwe władze, nie wcześniej jednak niż w terminie miesiąca od dnia pojawienia się rozbieżności opinii, o której mowa w ust. 1 lub 2. Komisja Administracyjna stara się pogodzić rozbieżne opinie w terminie sześciu miesięcy od dnia, w którym przedstawiono jej sprawę. W przypadku gdy zostanie ustalone, że mające zastosowanie ustawodawstwo nie jest ustawodawstwem państwa członkowskiego, do którego zainteresowany został tymczasowo przypisany, lub że instytucja, która tymczasowo przyznała świadczenia, nie jest instytucją właściwą, uważa się, że instytucja, którą uznano za właściwą, jest instytucją właściwą z mocą wsteczną, tak jak gdyby rozbieżność opinii nie miała miejsca, najpóźniej od dnia tymczasowego przypisania lub od pierwszego tymczasowego przyznania danych świadczeń. W razie konieczności instytucja uznana za właściwą oraz instytucja, która tymczasowo wypłacała świadczenia pieniężne lub tymczasowo otrzymywała składki, ustalają w stosownych przypadkach, zgodnie z przepisami tytułu IV rozdział III rozporządzenia wykonawczego, sytuację finansową zainteresowanego w odniesieniu do składek i świadczeń pieniężnych wypłacanych tymczasowo. Świadczenia rzeczowe przyznane tymczasowo przez daną instytucję zgodnie z ust. 2 są zwracane, zgodnie z przepisami tytułu IV rozporządzenia wykonawczego, przez instytucję właściwą. Natomiast stosownie do art. 16 rozporządzenia, osoba, która wykonuje pracę w dwóch lub więcej państwach członkowskich, informuje o tym instytucję wyznaczoną przez właściwą władzę państwa członkowskiego, w którym ma miejsce zamieszkania. Wyznaczona instytucja państwa członkowskiego miejsca zamieszkania niezwłocznie ustala ustawodawstwo mające zastosowanie do zainteresowanego, uwzględniając art. 13 rozporządzenia podstawowego oraz art. 14 rozporządzenia wykonawczego. Takie wstępne określenie mającego

zastosowanie ustawodawstwa ma charakter tymczasowy. Instytucja ta informuje wyznaczone instytucje każdego państwa członkowskiego, w którym wykonywana jest praca, o swoim tymczasowym określeniu. Tymczasowe określenie mającego zastosowanie ustawodawstwa, przewidziane w ust. 2, staje się ostateczne w terminie dwóch miesięcy od momentu poinformowania o nim instytucji wyznaczonych przez właściwe władze zainteresowanych państw członkowskich, zgodnie z ust. 2, o ile ustawodawstwo nie zostało już ostatecznie określone na podstawie ust. 4, lub przynajmniej jedna z zainteresowanych instytucji informuje instytucję wyznaczoną przez właściwą władzę państwa członkowskiego miejsca zamieszkania przed upływem tego dwumiesięcznego terminu o niemożności zaakceptowania określenia mającego zastosowanie ustawodawstwa lub o swojej odmiennej opinii w tej kwestii. W przypadku gdy z uwagi na brak pewności co do określenia mającego zastosowanie ustawodawstwa niezbędne jest nawiązanie kontaktów przez instytucje lub władze dwóch lub więcej państw członkowskich, na wniosek jednej lub więcej instytucji wyznaczonych przez właściwe władze zainteresowanych państw członkowskich lub na wniosek samych właściwych władz, ustawodawstwo mające zastosowanie do zainteresowanego jest określane na mocy wspólnego porozumienia, z uwzględnieniem art. 13 rozporządzenia podstawowego i odpowiednich przepisów art. 14 rozporządzenia wykonawczego. W przypadku rozbieżności opinii między zainteresowanymi instytucjami lub właściwymi władzami podmioty te starają się dojść do porozumienia zgodnie z warunkami ustalonymi powyżej, a zastosowanie ma art. 6 rozporządzenia wykonawczego. Instytucja właściwa państwa członkowskiego, którego ustawodawstwo zostało tymczasowo lub ostatecznie określone jako mające zastosowanie, niezwłocznie informuje o tym zainteresowanego. Jeżeli zainteresowany nie dostarczy informacji, o których mowa w ust. 1, niniejszy artykuł stosuje się z inicjatywy instytucji wyznaczonej przez właściwą władzę państwa członkowskiego miejsca zamieszkania, gdy tylko instytucja ta zapozna się z sytuacją tej osoby, na przykład za pośrednictwem innej instytucji zainteresowanej.

Niewątpliwie w rozpoznawanej sprawie jej istotą była ocena kwestii wycofania przez organ rentowy ubezpieczonej Z. W. zaświadczenia na formularzu A1 o ustawodawstwie dotyczącym zabezpieczenia społecznego oraz podlegania

ustawodawstwu polskiemu w podanych w decyzji organu rentowego okresach. Procedura natomiast dialogu i konsyliacji przewidziana w art. 6 i nast. (art. 16) przywołanego wyżej rozporządzenia PE i Rady dotyczy tymczasowego określenia mającego zastosowania ustawodawstwa. Stanowi zatem realizację art. 13 rozporządzenia podstawowego, czyli rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. UE.L.2019.186.21, art. 45). Nie mieści się zatem zakresowo z przedmiotem sprawy wywodzącym się z decyzji organu rentowego. Wycofanie zaświadczenia A1 nie można automatycznie, bez zbadania przedmiotu sprawy utożsamiać ze sprawami w przedmiocie objętym dyspozycją art. 6 i art. 16 rozporządzenia wykonawczego PE i Rady i art. 13 rozporządzenia podstawowego PE i Rady. W tym zakresie należy podzielić argumenty oraz wywody zażalenia organu rentowego.

Ponadto, należy podzielić argumentację organu rentowego w kwestii następczego objęcia sprawą (udziałem w niej) podmiotu (P. Sp. z o.o.) z uwagi na fakt jej wykreślenia z Krajowego Rejestru Sądowego w dniu 22 września 2023 r., o czym świadczy załączony do zażalenia wydruk z KRS.

Końcowo zatem, biorąc pod uwagę całokształt rozpoznawanej sprawy, Sąd odwoławczy winien samodzielnie swoje rozstrzygnięcie oprzeć na ocenie prawidłowości decyzji organu rentowego oraz prawidłowości wyroku I instancji, jeśli się z nim nie zgadza, mając na względzie przepisy stanowiące podstawę wydania decyzji organu rentowego, co jednak nie nastąpiło. W tym też zakresie nie można na tle rozpoznawanej sprawy twierdzić, że Sąd I instancji nie rozpoznał istoty sprawy. Dokonał jedynie odmiennej jej oceny, która dla Sądu Najwyższego w niniejszym składzie nie zasługuje na potraktowanie kasatoryjne.

Ubocznie należy podkreślić, że nie można mówić o nierozpoznaniu istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. w sytuacji, w której sąd pierwszej instancji - w ocenie sądu drugiej instancji - zbadał podstawę faktyczną roszczenia w niepełnym zakresie, nie przeprowadził wszystkich dowodów, wadliwie ocenił przeprowadzone dowody lub przyjął wadliwą ocenę prawną roszczenia. W takiej sytuacji nie można przyjąć, że sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy, gdyż zbadał - w graniach, w których uznał to za konieczne - podstawę faktyczną

roszczenia, dopuścił określone dowody, dokonał oceny przeprowadzonych dowodów i przyjął określoną oceną prawną roszczenia. Jeśli sąd drugiej instancji uzna, że konieczne są dalsze ustalenia faktyczne co do danego roszczenia, potrzebne jest przeprowadzenie także innych dowodów, inaczej należy ocenić przeprowadzone dowody lub zasadna jest odmienna bądź pogłębiona ocena prawna roszczenia, wtedy powinien we własnym zakresie podjąć stosowne działania rozpoznając sprawę (art. 378 § 1 k.p.c.). Jeżeli Sąd drugiej instancji ocenił, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy, i na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. uchylił zaskarżony apelacją wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji, kognicja Sądu Najwyższego rozpoznającego zażalenie wniesione na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. obejmuje zbadanie, czy zaistniała w sprawie sytuacja procesowa należy do kategorii sytuacji polegających na nierozpoznaniu istoty sprawy. Kategoria sytuacji, które kwalifikowane są jako przypadki nierozpoznania istoty sprawy w rozumieniu art. 384 § 4 k.p.c., powinna być ujmowana ściśle i nie należy rozszerzać jej poza wypadki, w których dochodzi do rozstrzygnięcia o roszczeniu przedstawionym pod osąd bez rozpoznania jego podstawy faktycznej i dokonania jego oceny prawnej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 26 stycznia 2024 r., III CZ 434/22, LEX nr 3659210).

Biorąc powyższe pod uwagę, orzeczono na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c.

[SOP]

[a!]